

Ezerrieksta (*Trapa natans* L. var. *muzzanensis* Jäggi) fosila atrodne Latvijā.

Ir vairākkārt izsacītas domas, ka *Trapa natans*, kurš tagad Latvijā sastopams tikai Klaucānu ezerā, viņam tuvā Priekulānu¹⁾ ezerā un pēc vēl nepārbaudītām ziņām arī Viesītes ezerā²⁾, ir bijis agrāk mūsu apgabalā plašāk izplatīts. Bet kamēr no citiem apgabaliem bija pazīstams lielāks skaits *Trapa natans* fosilu atrodņu (piem. Somijā, kur augu dzīvā veidā tagad vairs nesastop, 40 fosilas atrodnes, Rietumprūsijā, kur tas arī izmiris - 20 atrodnes) no mūsu apgabala *Trapa natans* līdz šim fosilā veidā nebija pazīstams. Tikai pagājušā vasarā izdevās atrast kāda maza Zemgales ezera - Štulvja ezera kūdrā *Trapa natans* augļus. Šis ezers atrodas no Saukas ezera ziemeļrietumu gala 4 km uz dienvidrietumiem³⁾. Štulves ezers ir neliels, ap ½ km caurmērā. Tas pieder pie aizaugošiem ezeriem: visapkārt viņu apņem sūnu purvs, apaudzis sīkām priedītēm. Ezers jau pie paša krasta ir stipri dziļš un dūņains. Domājams, ka no ezera dibena laiku pa laikam uzpeld kūdras pikas, kuņas tiek no vēja sadzītas pie ezera austrumu krasta. Kad es šo ezeru apmeklēju (27. oktobrī 1925. g.), pie austrumu krasta bija sadzīts kūdras valnis apm. 5 m garumā un 2 m platumā. Valņa katrā galā vēl peldēja pa vienai kūdras pikai, apm. ½ cbm lielumā. Pēdējās varēja aizsniegt ar roku, bet veselās izcelt malā nebij iespējams, jo bija par smagām. Riekstu kūdrā ir ļoti daudz un tie kūdrā labi uzglabājušies. Apskatot Štulves ezerrieksta augļus uzkrīta tas, ka tiem starp 4 *Trapa natans* parastiem augļa dzeloņiem ir 4 izaugumi, kuņi pie dažiem eksemplariem sasniedz 5 mm garumu. Šādu izaugumu nav Klaucānu ezerā augošā stāda augļiem. Nosakot Štulves ezerā sastopamo formu ar L. U. botaniskās laboratorijas palīdzību⁴⁾, izrādījās ka viņa jāapzīme kā var. *muzzanensis* Jäggi.

1) L. U. bot. laboratorijas herbarijā atrodas *Tr. natans* ekzemplars no Priekulāna ezera. Eksemplaru ievacis skolotājs E. Valters 2. aug. 1925. g. Ir iespējams, ka ezerrieksta augļi no tuvējā Klaucāna ezera tiek ar tīkliem pārvilkti Priekulānu ezerā un tur izdīgst. N. M.

2) Skat. Daba № 2, 1924. g. p. 43.

3) Lai sasniegtu Štulves ezeru ir jābrauc no Jēkabpils pa Jēkabpils-Neretas šaursliežu dzelzceļu līdz Lones stacijai. No pēdējās ezers atrodas 4 km uz dienvidrietumiem.

4) Prof. Dr. Abromeit's Karalaučos bija tik laipns sniegt mums vērtīgus aizrādījumus attiecībā uz Štulves ezera formas identificēšanu ar var. *muzzanensis*. N. M.

Šī varietate pēc Gams'a²⁾ aug tagad Eiropā tikai vienā vieta - dienvidus Šveicē, Muzzano ezerā (pie Lugano) no kuņa tā arī dabūjusi savu nosaukumu. Fosilā veidā šī varietate ir atrasta vēl Šveicē pie Gondisvilas, Austrumprūsijā pie Trompas, Rietumprūsijā pie Jakobau, Zviedrijā pie Vāsjōmosses un Broteggsmosses Västmanlandē, Polijā pie Pinskas un Krievijā pie Berezinas.

Kūdras gabali, kuņos atrasti fosilie *Trapa natans* augļi, pēc asistenta P. Galenika datiem, uzrāda pāreju no sapropeļa uz radiceļu kūdru³⁾. Sapropeļi sastopamas lielā daudzumā planktona dzīvnieku un algu piem. *Pediastrum* u. c., atliekas, kā arī niedru pārpalikumi. Radiceļu kūdra sastāv galvenā kārtā no grīšļu saknītēm. Viscaur kūdrā sastopami lielā daudzumā visu mūsu galveno

meža koku putekšņi, pēc kā var spriest, ka kūdra veidojusies ne agrāk par atlantisko laikmetu. No uzkrītošākām dzīvnieku atliekām kūdrā ir sastapti kādas vaboles virsspārni, kuŗi pēc prof. E. Strand'a domām varētu piederēt *Dytiscus dimidiatus* sugai.

2) Dr. H. Gams. *Hydrocaryaceae* dzimtas apstrādājums Hegi, Illustrierte Flora von Mitteleuropa Bnd. V, 2 T. p. 882 -894.

3) Līdzīgus apstākļus min A. P. Каксъ, Болота окрестностей озера Дулова. Псковъ 1914. Latviešu botaniķis A. Kaks, strādādamis krievu geobotaniķa Sukačeva vadībā, Dulovas ezera apkārtnes purvos, Pleskavas gub. austrumu daļā atrada četrās vietās 5-6 metru dziļumā *Trapa natans* augļus. Šī *Tr. natans* fosilā atrodne ir viena no tuvākām mūsu apgabalam. N. M.

Ein fossiler Fund von *Trapa natans* L. var. *muzzanensis* Jäggi in Lettland.

Von E. Valters.

(Zusammenfassung von N. M.).

Lebend ist *Trapa natans* in Lettland sicher vom Klaucānu ezers (Klauzan-See) und dem unmittelbar benachbarten Priekulānu ezers bekannt.

[Ein aus dem letztgenannten See stammendes Exemplar der Wassernuss besitzen wir durch die Güte Herrn E. Valters. Er sammelte es am 2. VIII. 1925. Es ist möglich, dass die Früchte der Wassernuss mit Netzen aus dem Klaucānu ezers in den Priekulānu ezers hinübergezogen wurden und dort auskeimten N.M.]

Die Angabe in der Zeitschrift „Daba“ 1924. № 2. p. 43 über das Vorkommen von *Trapa natans* in dem Viesites ezers (Weesit-See) bedarf noch der Bestätigung. Im vorigen Sommer ist der erste fossile Fund von *Trapa natans* in Lettland und zugleich damit aus dem Ostbaltischen Gebiet bekannt geworden. Im Torf aus einem kleinen Moorsee - dem Štulves ezers im südlichen Lettland wurden reichlich Früchte der Wassernuss angetroffen. Der genannte See (auf Karten auch Sztulwe bezeichnet) liegt etwa 56° 15' n. Br. und 43° 2' ö. L. v. Ferro, von dem nordwestlichen Ende des benachbarten grösseren Saukas ezers (Saukenschen Sees) etwa 4 km in südwestlicher Richtung. Von dem Klaucānu ezers ist der Štulves ezers in der Luftlinie etwa 26 km entfernt. Der See ist von einem Hochmoor eingeschlossen. Herr E. Valters, der den See am 27. IX. 1925 besuchte, fand am Ostufer einen 5 m langen und 2 m breiten Torfwall vor. Derselbe dürfte nach dem Verfasser dadurch entstanden sein, dass die von dem Seeboden sich loslösenden und auftauchenden Torfmassen vom Winde an dem Ostufer zusammengetrieben werden. Der Torf enthält die Früchte der Wassernuss in grosser Menge. Einige Stücke desselben und eine Anzahl aus dem Torf herauspräparierter Steinkerne wurden dem Botan. Laboratorium der Universität zur Bestimmung übersandt. Wie das dem Verfasser gleich aufgefallen war, besaßen die Früchte aus dem Torf des Štulves ezers im Gegensatz zu denen der lebenden Pflanze im Klaucānu ezers, zwischen den vier Stacheln noch vier meist gut ausgebildete Höcker. Es lag demnach ein weiterer fossiler Fund der var. *muzzanensis* vor.

[Auf diese Möglichkeit hat Prof. Dr. J. Abromeit in Königsberg uns freundlichst hingewiesen. Die unlängst erschienene Bearbeitung der *Hydrocaryaceae* von Dr. H. Gams in Hegi. Illustr. Flora von Mitteleuropa Bd. V Tl. 2. p. 882 - 894 ermöglichte eine sichere Bestimmung. N. M.]

Nach einer provisorischen Untersuchung des Torfes durch Herrn Assistenten P. Galenieks weist der Torf einen Uebergang vom Sapropel zum

Radizellentorf auf.

[Ähnliches berichtet auch Kaks, der *Trapa natans* im Torfe des Dulowo-Moores am Dulowo-See im östlichen Teile des Gouvernements Pleskau (Pskow) in Russland fand. Die Früchte lagen hier in einer Tiefe von 5 – 6 Meter auf der Grenze zwischen den oberen Gytja-Schichten und Seggentorf. (Vrgl. Kaks, A. P., Bolota okrestnostej osera Dulowa, Pskow 1914). Der Fundort am Dulowo-See ist wahrscheinlich auf der p. 890 gegebenen Karte in Gams, Bearbeitung der *Hydrocaryaceae* bei Hegi (l. c.) nicht eingezeichnet. Der See liegt bei 56°58' n. Br. und 48°7' ö. L. v. Ferro. M. N.]

Da der Torf des Štulves ezers überall in grosser Menge den Pollen aller unserer wichtigsten Waldbäume enthält, muss angenommen werden, dass er nicht früheren als atlantischen Alters ist.

**E. Valters, Acta Horti Botanici Univ. Latviensis,
I, 1926.**